

ЛАЗАРЕВСЬКИЙ Гліб Олександрович (14(26). 05. 1877, с. Підлипне Конотоп. пов. Черніг. губ., нині Конотоп. р-ну Сум. обл. — 15. 01. 1949, Львів) — правознавець, літературознавець. Син **Олександра**, брат Бориса та **Катерини** Лазаревських. Середню освіту здобув 1895 у 4-й Київ. гімназії, серед викл. якої особл. вплив на Л. справив **О. Левицький**, який до кін. свого життя залишався його наставником і старшим товаришем. Певну допомогу в навч. також, ймовірно, надавав **М. Василенко**, який, за спогадами Л., після приїзду до Києва «дуже бідував, мешкав то у Житецьких, то у нас, ніби мій репетитор». 1899 закін. юрид. факультет Університету св. Володимира у Києві. Під час навч. 1897–99 з ініціативи **В. Науменка** виконував обов'язки секр. ред. часопису «Кіевская старина», де 1896 опублікував і дві власні короткі істор. розвідки про українців — д-рів медицини 18 ст. («Список докторов медицины из малороссов, практиковавших в России в XVIII в.», № 3) та про склад київ. жіні. монастирів станом на 1777 («К истории киевских женских монастырей», № 4). Вже за рад. доби Л. підготував худож. твір мемуар. характеру «Київська старовина. Спогади» // «Українська література», 1943, № 7–12; 1944, № 1–11, який є цінним джерелом з історії цього видання. Від 1899 — канд. на судові посади при Київ. окруж. суді; від 1904 — судовий слідчий 2-ї дільниці Конотоп. пов. Ніжин. окруж. суду; згодом — товариш (заст.) прокурора Черніг. (від 1906), Вілен. (нині Вільнюс; від 1911) і Київ. (1915–17) окруж. судів. За УЦР — актив. учасник нац. руху, чл. Укр. правн. товариства; від березня 1918 — перший пом. старшого військ. прокурора (прокуратора) УНР; за Гетьманату **П. Скоропадського** перейшов до Гол. військ.-юрид. упр. (центр. орган військ. юстиції, безпосередньо підпорядк. Військ. міністру), в якому очолював перший відділ касац. упр. та відділ розгляду прохань на ім'я гетьмана. Входив також до комісії з питань правн. термінології на чолі з **О. Левицьким**, створ. у травні 1918 при Міністерстві судових справ Української Держави. У грудні 1918 став головою Окремої слідчої комісії при Осадному корпусі Січових стрільців **Є. Коновальця**, сформов. для розгляду справ цивіл. і військ. осіб, заарешт. у позасуд. порядку після приходу до влади Директорії УНР (до комісії увійшов як представник Гол. військ.-юрид. упр.). Від травня 1919 — один із прокурорів (прокураторів) Найвищого суду УНР. Зі вступом до Києва денікінців, за влас. свідченням, переховувався за межами міста і повернувся додому наприкінці листопада 1919, але через кілька днів заарешт. денікін. контррозвідкою за ухиляння від мобілізації, і направлений до Лук'янів. в'язниці, звідки згодом разом з ін. ув'язненими евакуюов. до м. Васильків (нині Київ.

обл.). Прихід Червоної армії допоміг Л. звільнитися (за влас. свідченням — утекти) з-під варти. У січні–лютому 1920 служив у ліквідац. комісії при Київ. губревкомі. На поч. 1920 став н. с., згодом — секр. Комісії для виучування звичаєвого права ВУАН, яку на той час очолював **О. Левицький**. Працював у комісії до липня 1921, зокрема готував програму для збирання матеріалів кримінал. звичаєвого права. Навесні 1921 також допомагав упорядкувати і каталогізувати книгозбірню **О. Левицького**. Свою роботу на юрид. посадах за УЦР, Гетьманату і Директорії УНР Л. у подальшому приховував від органів рад. влади, зазначаючи в усіх анкетах і автобіографіях, що у жовтні 1917 за влас. бажанням перейшов на роботу юрисконсульта й керуючого справами до кооп. установ: спочатку до Київ. кредит. союзу, згодом — до Київ. губерні. (від 1923 — окруж.) с.-г. союзу. Ці відомості, вочевидь, лише частково відповідають дійсності. Від весни 1925 — науковий співробітник і юрисконсульт Київ. обл. станції Наркомату земел. справ УСРР. Водночас самостійно досліджував творчість **Т. Шевченка** і в січні 1930 отримав від Наркомату освіти УСРР наук. відрядження до Польщі та Франції для збирання матеріалів про життя і творчість Кобзаря. Без жодних офіц. пояснень із відрядження вчасно не повернувся. До 1939 мешкав у Варшаві, був н. с. Укр. наук. інституту (згодом опублікував аналіт. інформацію про його діяльність за 1930–35 і 1935–39). Займався насамперед упорядкуванням архіву **М. Драгоманова**, видав як упорядник (формально — автор приміток і коментарів) під грифом Інституту його листування з чл. Старої громади «Архів Михайла Драгоманова. Т. 1. Листування Київської старої громади з **М. Драгомановим** (1870–1895)» (Варшава, 1937) і як 2 т. цього вид. підготував до друку «Листування **Лесі Українки** з **Драгомановими** і **Косачами**». Написав також повість «Молодість **Лесі Українки**» (1937), опублікувати яку не вдалося. Автор статей антирад. змісту в еміграц. виданнях. Вів активне громад. життя, зокрема входив до Укр. правн. товариства у Варшаві, очолював його адм.-судову комісію. Водночас, за даними **Д. Веденєєва**, співпрацював із рад. розвідкою. У вересні 1939 з поч. 2-ї світової війни повернувся в УРСР. На цей час його дружину і сина засуджено до 5-ти р. позбавлення волі за звинуваченням у шпигун. діяльності на користь Польщі. Від квітня 1940 працював коректором, перекладачем, приват. викладачем іноз. мов у Сумах. У червні 1941 з дозволу влади приїхав до Києва з метою клопотатися про поліпшення свого становища. Згодом деякий час жив у Харкові. Від осені 1941 — в евакуації. У грудні 1941 прибув до м. Уфа (нині Башкортостан, РФ), де почав працювати перекладачем при АН УРСР, а від

1942 — літ. ред. і перекладачем в Інституті історії АН УРСР. Вільно володів франц., нім., польс., лат., частково — італ. та англ. мовами. У липні 1943 признач. в. о. ст. н. с. Держ. літ.-худож. музею Т. Шевченка, створ. в Уфі. Опублікував дослідж. «Шевченко і Лазаревські» // «Українська література», 1942, № 5/6. Влітку 1944 разом із музеєм повернувся до Києва. Працював завідувач відділу музею, вивчав питання шевченкознавства, підготував низку наук. праць, серед них — «Століття “Заповіту” Т. Г. Шевченка» // «Вісті АН УРСР», 1946, № 2; «Тарас Шевченко і Глафіра Псьол» // «Радянське мистецтво», 1946, № 2; «Шевченко в житті» // «Вітчизна», 1946, № 3; «Культура російського народу й Т. Г. Шевченко» (1946), «Культура російського народу і пам'ять про Т. Г. Шевченка (1861-1918)» (1947; обидві — неопубл.). Мешкав безпосередньо у приміщенні музею. Творча діяльність Л. припинена у зв'язку з постановою ЦК КП(б)У «Про журнал “Вітчизна”» від 1 жовтня 1946 (після критики за націоналіст. тенденції в постанові ЦК КП(б)У від 16 жовтня 1945 ж. «Українська література» перейм. у ж. «Вітчизна»), в якій засуджено Л. як постій. автора журналу, що «активно проповідував у своїх писаннях буржуазно-націоналістичні ідеї, всіляко вихваляючи дореволюційну поміщицько-капіталістичну дійсність і підносячи на щит консервативних та реакційних діячів минулого, в тому числі і прямих петлюрівських контрреволюціонерів». Через чотири дні Л. перевели на посаду рядового н. с., а 22 листопада 1947 звільнили з роботи у музеї «за недотримання ідеологічного рівня» в наук. працях. Лише через півроку Комітет з культурно-просвітн. закладів запропонував

роботу в бібліотеч. системі й дав Л. направлення до Львова, оскільки в Києві роботи з наданням житла для нього не знайшлося. Від червня 1948 — бібліотекар відділу оброблення Львів. обл. б-ки. У вересні того ж року звільнився з цієї роботи і до кінця життя працював на півставки у наук. б-ці Львів. університету. І. Забіяка та **О. Лазаревський** видали під заг. назвою «Київська старовина» (К., 2007) велику збірку маловідомих статей, спогадів і дослідж. Л.

Рекомендована література

1. Забіяка І., Лазаревський О. У майбутнє – без минулого? (Передмова до публікації: Лазаревський Г. Київська старовина. Спогади) // Київ. 1992. № 5;
2. Забіяка І. М. Мемуари чотирьох поколінь роду Лазаревських як історичне джерело // Мат. Всеукр. наук.-освіт. конф. «Історіогр. спадщина науки історії України (погляд з кінця ХХ ст.)». Глухів, 1996;
3. Мороз М. Упорядник і дослідник архіву Михайла Драгоманова Гліб Лазаревський // Мappa mundi: 36. наук. пр. на пошану Я. Дашкевича з нагоди його 70-річчя. Л.; К.; Нью-Йорк, 1996;
4. Веденєєв Д. Доля розвідника у контексті національної драми // Веч. Київ. 1996, 19 листоп.;
5. Лазаревський А. А. Pro domo sua (про дом мой). Мегион, 1999;
6. Усенко І. Б. Дослідження звичаєвого права у вітчизняній юридичній науці // Правовий звичай як джерело укр. права ІХ-ХІХ ст. К., 2006.

О. О. Лазаревський, І. Б. Усенко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Лазаревський Гліб Олександрович / О. О. Лазаревський, І. Б. Усенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-52968>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).